

ROKODELSKA SHEMA (za rokodelsko panogo/rokodelski izdelek)

Rokodelska panoga	GLASBILARSTVO - IZDELOVANJE GLASBIL
	LONČENI BAS IN TRSTENKA

PEDAGOŠKO ANDRAGOŠKO USPOSABLJANJE	Predlagano število ur pedagoško andragoškega usposabljanja
<p>Psihologija</p> <ul style="list-style-type: none">- Temeljni dejavniki za razvoj osebnosti (adolescenca, puberteta, tipične značilnosti mladostnika, biološke in socialne potrebe)- Učni stili- Motivacija <p>Komunikacija</p> <ul style="list-style-type: none">- Potek komuniciranja (delež v komuniciranju, poslušanje, nebesedno komuniciranje, pogoji za uspešno komunikacijo, prvo srečanje, razgovor in dober vtis, poslovni bonton, komunikacija z udeležencem) <p>Ergodidaktika</p> <ul style="list-style-type: none">- Ergonomija (najpomembnejši vplivi okolja na človeka v delovnem procesu, pridobivanje znanja v urejenem okolju, dejavniki, ki vplivajo na varno delo, pomen varovanja okolja, podjetniško vedenje v delovnem okolju) <p>Načrtovanje procesa praktičnega usposabljanja</p> <ul style="list-style-type: none">- Temeljni dejavniki praktičnega usposabljanja z delom- Mentor (bistveni poudarki odnosa mentorja do udeleženca, osnovne naloge mentorja, lastnosti dobrega mentorja, načrtovanje izvajanja rokodelske naloge)	<p>Teoretični del: 6 ur</p>

<p>Načela uspešnega usposabljanja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Postopno in sistematično osvajanje znanj, nazornost, aktivnost, povezanost teorije in prakse, individualizacija - Kako pridobivamo znanje in spretnosti 	
<p>Metode praktičnega usposabljanja z delom</p> <ul style="list-style-type: none"> - Temeljni dejavniki praktičnega usposabljanja z delom (strokovni in vsebinski del, pedagoški in metodični del, materialno tehnični del priprave) - Metode za izvedbo praktičnega usposabljanja (besedne metode, metoda demonstracije, metoda posnemanja, metoda štirih stopenj) <p>Vrednotenje pričakovanih izidov</p> <ul style="list-style-type: none"> - Preverjanje znanj in spretnosti 	<p>Delavnice: 6 ur</p>

VSEBINE PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA <ul style="list-style-type: none"> - poznavanje in obvladovanje lončarstva - poznavanje živalskih materialov te njihovih lastnosti - poznavanje zakonitosti zvoka glede na lastnosti materialov - poznavanje in obvladovanje priprave trstike - poznavanje naravnih materialov te njihovih lastnosti - poznavanje zakonitosti zvoka glede na lastnosti materialov <p>Kandidat lahko izbira med izdelkoma.</p>		Predlagano število ur praktičnega usposabljanja 16 - 35 ur
Materiali in njihove lastnosti	<p>LONČENI BAS:</p> <ul style="list-style-type: none"> – glineni lonec Izdelan mora biti iz kakovostne gline po možnosti slovenskega izvora. Oblika mora biti izrazito trebušasta z ukrivljenim zgornjim robom. Najmanjša višina lonca je 18 cm. Lonec je bil tradicionalno črne barve, ker so ga uporabljali v črni kuhinji. – svinjski meh Svinjski meh mora biti prožen, da zadrži <u>lastnosti</u> in doseže trajnost. Tradicionalno je sicer zdržal nekaj dni igranja in veselja. – sirkova paličica ali stružena in lakirana bukova paličica Tradicionalno se je uporabljal sirk, a ker se zelo hitro obrabi, se namesto njega lahko uporabi bukova paličica. Bukova paličica mora biti pravilno stružena in obdelana z lakom. 	<p><i>Čas priprave materiala za lončeni bas: 10 ur</i></p> <p><i>Čas priprave materiala za trstiko: 15 ur</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> – konopljna vrvica dveh različnih debelin – črna barva na vodni osnovi (ki daje vtis uporabe lonca v črni kuhinji iz zgodovine) <p>TRSTENKA:</p> <ul style="list-style-type: none"> – trstika, ravna, pravilne debeline, trdnosti in velikosti <p>Dve enaki leseni deščici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – gladki, pravilne širine in debeline <p>Vrvica:</p> <ul style="list-style-type: none"> – najboljša je dreto ali močna, neelastična črna vrvica – smrekova smola ali plutovinasti čepki primernih debelin za trstenko 	
<p>Orodja in naprave</p>	<p>LONČENI BAS:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dovolj velik in zračen prostor za sušenje svežih mehurjev – zaščita tal, dovolj kakovostna za zaščito pred kapljanjem in dovolj vpojna, da vpije kapljice – s plastiko obdana jeklena žica – plastični ali železni škafi – kompresor za pihanje zraka (za pripravo mehurja) – ventilator in grelno telo za sušenje mehurjev – zamrzovalnik 	<p><i>Čas izdelave izdelka (lončeni bas): 30 ur</i></p>

- škarje, vrečke za zamrzovanje, čopiči, kovinski zatiči, majhne, precizne klešče, ozek in visok tulec za lak
- stružnica
- obodna žaga
- tri granulacije brusnega papirja

TRSTENKA:

- škornji
- mačeta
- srp ali žagica
- suh, zračen prostor za sušenje trstike
- dobro osvetljena delovna miza
- zelo oster nožek za rezanje trstike
- brusni papir
- prenosni plinski gorilnik
- okrogle lesene paličice za vstavljanje plutovinastih čepkov ali smole
- kovinska okrogla paličica za topljenje čebeljega voska
- instrument za uglasčevanje tonov

Tehnologija izdelave

(prednost imajo tradicionalne tehnike izdelave)

LONČENI BAS:

- Paličica

Tradicionalna sirkova paličica ne potrebuje obdelave; ima krajši rok trajanja in s tem seveda celotno glasbilo. Biti mora le ravno prav široka in visoka. Bukovo paličico, ki traja zelo dolgo,

ostružimo na okroglo in konusno obliko ročaja čopiča. Nato jo obrusimo in lakiramo. Biti mora ravno dovolj gladka in tudi ravno dovolj hrapava, da ustvarja pravilno trenje. Ko je paličica popolnoma suha, ji na spodnjem, debelejšem dlu z obodno žago ali rezkarjem vrežemo utor.

- Lonec

Glinen lonec mora biti kakovosten in pravilne oblike – trebušast, dovolj velik in z dovolj navzven zavihanim robom, velikost najmanj 18 cm. Lonec pobarvamo tako, da po svojem videzu čim bolj spominja na lonce, ki so jih uporabljali v črnih kuhinjah. Barva ne sme puščati sledi in ne sme bledeti. Priporočljivo je, da je barva na vodni osnovi. Lonec mora biti pobarvan, tako da je odporen na vodo.

- Svinjski meh

Svež svinjski mehur, ki mora biti dovolj velik za odprtino lonca, napihnemo kot balon. Pazimo, da ne počí in nima luknjic. Obešenega sušimo na kaveljčkih, različne debeline in velikosti zahtevajo različen čas sušenja. Posušimo ga v čim krajšem času. Ko je mehur suh, odrežemo vrat in ga namočimo v hladno vodo. Pogosto ga izpiramo in postopek ponavljamo nekaj dni. Odcejenega sortiramo in zamrznemo, ker gre za sezonski material, ki ni na voljo kadarkoli.

Sestavljanje:

Odmrznjen, pripravljen mehur privežemo na utor na paličici s tanko konopljino vrvico. Pomembno je, da pritrditveni vozec ne

moti igranja, pomembno je tudi, da paličico navežemo na sredino najlepšega dela mehurja. Meh s paličico razpremo kot dežnik in ga poveznemo na odprtino lonca. Pazimo, da je paličica čim bolj na sredini odprtine. Z malo debelejšo konopljino vrvico privežemo meh na lonec tako, da ga drži navzven obrnjen rob lonca.

Glasbilo postavimo v zračen in suh prostor (lahko pod ventilator, sušilnik zraka ipd.). Po treh dneh sušenja je večina mehurjev suha. Naknadno je treba meh preparirati, da mu omogočimo dolgoletno uporabo. Preparat je rezultat dolgoletnega raziskovanja.

TRSTENKA:

1. faza:

Na nahajališču kakovostne trstike posekati trstiko čim bolj ob tleh. Uporabijo se lahko prvi trije, največ prvi štirje spodnji členki – seveda, če so dovolj kakovostni (trdnost). Rezanje trstike čim bolj ob členkih, tako da sta odprta oba konca. Sušenje v zračnem in suhem prostoru, dokler trstika ni popolnoma suha (tudi leto dni).

2. faza:

Sortiranje paličic/cevk po premeru luknjic. Odločitev za izdelavo velikosti trstenke in s tem pripravo ustreznega števila trstičnih paličic (17 ali 21). Paličice narežemo po dolžinah (glede na to, kateri ton paličica zahteva in katere trstenke izdelujemo).

1. faza: 15 ur

2. faza: 25 ur

Priporočam približen izris končnih velikosti posameznih paličic/cevk, tako kot bodo stale v končni značilni obliki dvostranskih slovenskih trstenk.

3. faza:

Cevke (vseh 17 ali 21) položimo med obe deščici in jih z dretom ali vrvico močno zvežemo, da se vse skupaj močno in trdno drži. Na zunanji strani mora biti dreto ali vrvica prepletено navzkriž, na notranji strani (proti ustnicam) pa navpično. Fino poravnamo zgornje odprtine z brusom, da so v vrsti popolnoma v ravnini.

4. faza:

Uglasitev po tipični uglasitvi za 17-ko ali 21-ko. Uglasujemo jih s smrekovo smolo ali plutovinastimi čepki ustrezne debeline.

3. faza: 7 ur

4. faza: 4 ure

Čas izdelave trstike: 51 ur

Pomen izdelka za ohranjanje kulturne dediščine

Nekatera ljudska glasbila (trstenke, žvegle, harmonike ...) so posebnost in so se razvila na podlagi znanj naših mojstrov. Ljudsko glasbilo lahko postane vsak predmet, doma narejen ali kupljen, oz. vsako glasbilo, če nanj igrajo ljudski godci glasbo s svojega godčevskega sporeda. O tem ali je neko glasbilo ljudsko ali ne, odloča raba.

Uporablja se lokalni material, ohranja se tradicijo, ki je bila pri nas zelo razširjena. To se pokaže že v lokalnih poimenovanjih za glasbilo: bajs, diplenjak, vugaš, drdra, meh, cukimuki, prda, medo ... Uporabljali so ga ob družinskih in cerkvenih praznikih, porokah, koledovanju, ob pustu ipd.

Najstarejše glasbilo na svetu, 60.000-letna piščal, je bila najdena med arheološkimi izkopavanji najdišča Divje babe blizu Cerknega in je izdelek neandertalca. Izdelana je iz stegenice mladega jamskega medveda, v katero so narejene štiri luknjice. Inštrumentalna glasba ima v Sloveniji dolgo tradicijo. Prvo upodobitev inštrumenta panova piščal (ali trstenke) si lahko ogledamo na situli iz Vač (5. stoletje p. n. št.). V srednjem veku je bilo izdelovanje glasbil domena različnih obrtnikov: trobila so izdelovali mojstri kovinskih strok: zlatarji, kotlarji, kleparji; izdelovanje lesenih pihal pripisujejo tesarjem ali strugarjem ... V preteklosti so glasbilarski mojstri izdelovali različne inštrumente in so se redkeje specializirali za samo eno zvrst. Ker je bil slovenski prostor premajhen za nastanek večjih glasbilarskih delavnic, je veliko inštrumentov prišlo k nam iz tujine, predvsem pihala, trobila in tolkala.

PREVERJANJE USPOSOBLJENOSTI	PRAKTIČNE	Merila za preverjanje kakovosti izdelka/izdelkov	Izločilni kriteriji
	<p>Rokodelec naj izdelava tri velikosti lončenih basov, od katerih mora biti eden s sirkovo paličico in dva z bukovo oz. struženo paličico.</p> <p>LONČENI BAS:</p> <ul style="list-style-type: none"> – videz starega lonca (barva!) – obliko lonca – trebušast z zavihki pri odprtini – zvok – kakovost, velikost in debelino sirkove paličice, ravno tako stružene paličice, le da mora biti obdelava primerna, da ustvarja zvok – primerno debelino, obdelavo, trpežnost in prožnost mehurja <p>Čas izdelave izdelka: 30 ur</p>	<ul style="list-style-type: none"> – premajhen lonec, prevelika ali premajhna odprtina, preveliki ali premajhni zavihki, premajhen trebušček lonca, napačna, nekvalitetna barva – slaba glina, odkrušeni delci – premalo prožen mehur – pravilna paličica, nameščena v sredino, se ne izpuli – mehur in paličica, ki zdržita težo lonca – glasbilo, ki ne razpade – globok zvok, ki se poglobi z velikostjo lonca 	

	<p>TRSTENKA: Rokodelec naj izdelava dve velikosti trstenk.</p> <ul style="list-style-type: none">– pravilna dolžina cevčic– dober material/trstika– pravilno vezanje– skladen videz– pravilna uglasitev– poravnan in gladek zgornji rob <p>Čas izdelave izdelka: 51 ur</p>	<ul style="list-style-type: none">– nepravilna oblika– krhke cevčice– nepravilna vezava– prešibka vezava– tih zvok in nepravilna uglasitev– predebele ali pretanke cevke– zgoraj hrapav rob ali neravna zgornja vrsta
--	---	---

Soglašam:

Matjaž Han

Minister za gospodarstvo, turizem in šport

